

Midbøe drøfter også Sundts teorier om fanternes sprog og afstamning. Ifølge Sundt skulle en del af dem være tatere (sigøjnere), indvandret i 1500tallet; andre var skøjere, indvandret et århundrede senere, stammende fra forskellige europæiske lande; og endelig var der nordmænd, der af en eller anden grund var kommet på kant med samfundet og var blevet strejfare. Midbøe stiller sig skeptisk over for teoriernes holdbarhed, men på dette område er forfatteren ikke specialist – og giver sig heller ikke ud for at være det.

VAGN SKOVGAARD-PETERSEN

J. B. KELLY: *Britain and the Persian Gulf 1795–1880*. Oxford University Press 1968. ix+911 s. Ill. £ 10.10.0.

Indtil slutningen af det 18. årh. var Englands interesse i Den persiske Golf og de omliggende sheikdomme meget begrænset. Men på dette tidspunkt bragte to begivenheder en væsentlig ændring. I 1798 kom en fransk styrke til Ægypten, og omtrent samtidig trængte wahhabiterne fra det centrale Arabien ud til Golfen. Den franske ekspedition rejste for alvor spørgsmålet om sikringen af vejene til Indien, og wahhabiternes fremtrængen førte dels til et voksende sørøveri i Golfen og dels til, at også Muhammed Alis Ægypten søgte at skabe sig indflydelse i Golfen. Af disse grunde engagerede England sig derfor mere direkte i de politiske problemer omkring Golfen.

Forfatteren redegør omhyggeligt for disse problemer. Det drejer sig bl. a. om bekæmpelsen af sørøriet, hvad der i 1853 førte til traktaten om fred på havet (The Trucial System) og bestræbelserne på at afgrænse Persiens indflydelse i Golfen, hvor navnlig de persiske angreb på Herat i det vestlige Afghanistan i 1837 førte til stærke engelske reaktioner. England førte også en lang kamp for at standse den arabiske slavehandel, og herunder blev adskillelsen af Muscat og Zanzibar et vigtigt mål, der blev opnået i 1862.

I hele denne periode arbejdede England så at sige alene i Golfen. De øvrige stormagter søgte ikke at gøre deres indflydelse gældende. Men i 1870'erne begyndte det tyrkiske rige en ekspansion i Golfen, og dette var den væsentligste baggrund af afslutningen i 1880 af traktaten med Bahrain, hvor sheiken forpligtede sig til ikke at afslutte traktater med andre lande uden engelsk accept. Ved denne første »eksklusive traktat« har forfatteren valgt at standse sin fremstilling. Golfproblemerne gled nu ind i en ny fase, hvor England måtte forsvare sine interesser over for andre stormagter.

Grundlæggende for den engelske politik i den skildrede periode var, at Golfen ikke i sig selv havde nogen større interesse, men klart var underordnet andre mål, navnlig sikringen af Indien. Derfor søgte England at blive indblandet så lidt som muligt i lokale anliggender. Fremstillingen viser imidlertid, hvorledes England gradvis bliver mere og mere inddraget i de lokale opgør.

Forfatterens uhyre omfattende redegørelse vil utvivlsomt gøre hans bog til et standardværk. Man har tydeligt fornemmelsen af, at akterne i Indienministeriet og udenrigsministeriet er blevet støvsuget for alt af interesse. Bogen er forsynet med to kortskitser, men det havde lettet brugen af den, om man her havde

været mindre karrig. Områdets politiske geografi er så kompliceret, at de fleste læsere vil have brug for kartografisk vejledning.

NIELS AMSTRUP

J. A. NORRIS: *The First Afghan War, 1838–1842*. Cambridge University Press 1967. xvi + 500 s. 80 sh.

Den første afghanske krig fandt sted i årene 1838–42. Den begyndte da en 21.000 mand stærk hær i december 1838 overskred Indusfloden for at indsætte en venligsindet fyrste som hersker over Afghanistan. Målet var et af England i udenrigspolitisk henseende afhængigt Afghanistan. Krigen var et led i Lord Palmerstons forsøg på at forsvare de britiske interesser i Tyrkiet, Persien og Centralasien. Det var særligt forholdene i Persien, der voldte bekymring. Her belejrede shahen tilskyndet af den russiske gesandt den afghanske grænseby Herat, medens en russisk udsending forhandlede med afghanerne i Kabul og Kandahar. Uafhængig af hinanden, men under indtryk af de samme depecher fra den britiske gesandt i Teheran, kom generalguvernøren i Indien Lord Auckland og den britiske udenrigsminister Lord Palmerston til den samme konklusion, nemlig at man måtte sikre sig direkte indflydelse på forholdene i Afghanistan. Kabuls hersker Dost Muhammed Khan var dem venligsindet, men betragtede Sikherne, som var englændernes allierede, som arvefjenden. Dette bragte englænderne i en vanskelig situation. De turde ikke opgive alliancen med Sikherne og forsøgte derfor at indsætte en anden og mere forhandlingsvenlig fyrste i Kabul. Shah Shuja som tidligere var blevet fordrevet genvandt nu tronen ved hjælp af de britiske tropper. Hans stilling forblev dog svag, og englænderne, som efter planerne skulle have trukket deres tropper tilbage, blev nødt til at forblive i landet som en besættelsesmagt. Naivitet hos de politiske rådgivere og inkompetence hos de militære myndigheder førte til et afghansk oprør og en tilbagetrækning af tropperne, som kostede omkring 16.000 menneskeliv. Slutresultatet var at englænderne opgav Afghanistan som primær interessesfære og Dost Muhammed vendte tilbage.

Allerede i 1851 udkom førstedelen af Sir J. W. Kayes trebindsværk *History of the war in Afghanistan*. Kayes opfattelse af krigen var, at den var et fatalt fejlgreb som naturnødvendigt og ifølge en højere retfærdighed endte i den fuldkomne katastrofe. Norris' studie af den afghanske krig er det første udførlige værk siden Kaye, og forfatteren har gjort et stort og samvittighedsfuldt arbejde i arkiverne. Resultatet er blevet en spændende og omfangsrig bog, som enhver der har interesse for den britiske udenrigspolitik i det 19. århundrede kan have glæde af. Det er imidlertid iøjnefaldende at forfatteren har taget parti for Whiggen imod Toryerne, for Lord Auckland imod dennes efterfølger Lord Ellenborough og for Lord Palmerston, hvis udenrigspolitik han forsøger at retfærdiggøre. Kayes studie af den afghanske krig havde lige den modsatte tendens, og polemikken imod Kaye løber som en understrøm gennem hele fremstillingen. Dette forekommer både trættende og unødvendigt. Selv om både kendsgerningerne og motiverne for den britiske politik er draget frem er den egentlige analyse overladt til læseren. Til trods for forfatterens åbenbare interesse for det diplomatiske spil, er der intet forsøg på at analysere beslutningsprocessen og informationernes gyl-